

FUNDACJA GENERALI ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojennej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. ... 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fepak@...pl; www.zawacka.pl

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

AK
W-WA
Powst. Warsz.

foto. (brak)

PARYS Janina

3898/WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — PARYS Jamine

3898/WSK

I/1. Relacja ✓ k. 3, 5, 1-3

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 — inne ...

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne —

VI. Fotografie *lexak*

Relacje

- Biogram [b. autora], [b. d.], mps, kopie, k. 3, s. 1-3

T. 3898/111
I/111

PARYS Janina (1905), farmaceutka, współpracowniczka Grupy „Olgiarda”, łączniczka PSD.

Urodziła się 1 II 1905 w Czyżewie (pow. łomżyński), była córką Jana, właściciela apteki, i Karoliny z d. Flatt, młodszą siostrą → Wandy. Miała brata Tadeusza, oficera WP, zmarłego przedwcześnie w wyniku otrzymania ciężkiej rany w głowę w czasie wojny polsko-bolszewickiej 1920. Kształciła się w zakresie szkoły powszechnej w domu. W latach 1915–1923 uczęszczała do Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Warszawie, gdzie zdała egzamin maturalny. W październiku 1923 zaczęła studiować fizykę na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Po otrzymaniu absolutorium przygotowywała pracę w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej pod kierunkiem prof. Stefana Pieńkowskiego, ale w 1930, z powodu ciężkiej choroby (astma sienna), przerwała studia przed uzyskaniem dyplomu. Z powodów zdrowotnych nie pracowała również zawodowo, pozostawała na utrzymaniu rodziców. Od około 1930 należała do Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Podczas okupacji niemieckiej mieszkała w Warszawie przy ul. Koszykowej 3. Od lipca 1940 pracowała jako urzędniczka w Biurze Informacyjnym PCK.

Wg zeznań Hanny Olechnowicz, w mieszkaniu sióstr Parys znajdował się jeden z punktów rozdzielczych prasy Grupy „Olgiarda”. Janina Parys była również kolporterką pism, wydawanych przez tę organizację.

Brała udział w kolportażu prasy AK, m.in. „Biuletynu Informacyjnego”. Wraz siostrą w mieszkaniu przy ul. Koszykowej ukrywała przez pewien czas lotników brytyjskich, zbiegłych z niewoli niemieckiej. Udzielała pomocy ukrywającym się Żydom. W pierwszych dniach Powstania Warszawskiego została zatrzymana z siostrą przy ul. Koszykowej przez Niemców, jednak przy ul. Mokotowskiej udało im się zbiec i przedostać na pozycje powstańcze. Przez cały okres Powstania przebywały w Śródmieściu Południowym. Od 12 VIII do końca powstania pracowały w Biurze Informacyjnym Oddziału Warszawskiego PCK przy rejestracji ofiar walk i zaginionych. Wraz z nim zostały około 15 X 1944 ewakuowane do Grodziska. Następnie mieszkały w Podkowie Leśnej.

W marcu 1945 r. wróciła do Warszawy. Od 1 IV 1945 do 31 X 1946. J. Parys pracowała w Biurze Informacyjnym PCK. Sumiennosc w wykonywaniu przez J. Parys swoich obowiązków podkreślała jej ówczesna przełożona Julia Marosz w opinii z 28 III 1951. W październiku 1946 J. Parys rozpoczęła studia na Wydziale Farmacji UW, które kontynuowała na Akademii Medycznej. W 1950 uzyskała absolutorium, a w 1951 – dyplom magistra farmacji w specjalizacji oznaczeń fizyczno-chemicznych. Od 1 IX do 31 X 1950 pracowała jako asystentka w Zakładzie Chemii Nieorganicznej i Analitycznej Wydziału Farmacji Akademii Medycznej. Od października 1950 do 31 I 1951 była asystentką na kursie

II/12

dla pomocników aptekarskich, organizowanym przez Naczelną Izbę Aptekarską w Warszawie. Następnie od 1 II 1951 do 18 III 1953 pracowała jako asystent naukowy w specjalizacji analityk żywnościowy w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie. Zajmowała się wykrywaniem pozostałości środków owadobójczych w żywności. W latach 1945–1946 oraz od 1951 należała do Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia. Od 1950 była członkiem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego.

Na początku 1945 wraz z siostrą, za pośrednictwem →I. Korsak, nawiązała znajomość z →H. Józewskim, któremu od drugiej połowy 1945, przez →M. Krzyżanowską, zaczęła dostarczać prasę oficjalną (sama otrzymywała wydawaną przez Józewskiego „Polskę Niezawisłą”). W 1946 Józewski zaproponował siostrze Parys działalność konspiracyjną. Od końca 1946 J. Parys była łączniczką między Józewskim, a jego najbliższą współpracowniczką →M. Sipayłło. Przekazywała korespondencję, a także pieniądze na utrzymanie Sipayłło, oraz dokumenty na nazwisko Maria Dachowska. Po ucieczce Józewskiego z Podkowy Leśnej przed obławą UB w końcu września 1947, siostry Parys przez miesiąc udzielały mu schronienia w wynajmowanym mieszkaniu przy ul. Pilickiej 23 w Warszawie, a następnie organizowały dla niego pomoc materialną. W tym celu J. Parys nawiązała kontakt z Adamem Stebelskim oraz Aleksandrem Gieysztozem, a później również z Marianem Gieysztozem, którzy przez pewien czas udzielali takiej pomocy Józewskiemu. Po zwolnieniu z więzienia, w drugiej połowie 1948, →H. Józewskiej Parys była łączniczką między nią a ukrywającym się bratem. Dostarczała również Józewskiemu informacje od Felicji Wolff. Pomagała ponadto materialnie ukrywającym się w Zakopanem Krzyżanowskiej i Korsak, przekazała im także co najmniej dwukrotnie listy od Józewskiego. Po aresztowaniu W. Parys-Sokołowskiej 2 XI 1951, współpraca J. Parys z Józewskim, ze względów konspiracyjnych, została przerwana. J. Parys nie używała pseudonimu, nazywano ją Niną.

18 III 1953 została aresztowana. Była oskarżana m.in. o dostarczanie Józewskiemu, Krzyżanowskiej i Korsak fałszywych dokumentów. Udowodniono jej jednak tylko przynależność do tajnej organizacji. Zachowała się w śledztwie bardzo odważnie, odpowiadała na pytania ogólnie, a wszelkie kontakty określała jako towarzyskie. Po trzech miesiącach śledztwa, wicedyrektor Departamentu Śledczego MBP ppłk Leszkowicz we wniosku o przedłużenie aresztu pisał: „Ponieważ sprawa Parys Janiny wiąże się ściśle z innymi osobami z grupy Józewskiego, pozostającymi w rozpracowaniu śledczym, podejrzanym o prowadzenie szpiegowskiej działalności co do której to działalności Parys Janina w dotychczasowym śledztwie nie wyjaśniła istotnych okoliczności mających znaczenie dla sprawy, wobec czego śledztwo w tym terminie nie będzie mogło być

3/1/3

ukończone”. Łącznie przeszła blisko tysiąc godzin śledztwa. Sądzona wraz z Krzyżanowską, Korsakówną i Hanną Olechnowiczówną w kwietniu 1954, otrzymała wyrok pięciu lat. Była więziona w Fordonie, od 16 II 1955 w Brzegu, od 14 VI w Opolu, od 1 X 1955 – w Kluczborku. 2 V 1956 została zwolniona. 19 XII 1957 Sąd Najwyższy przekazał sprawę I. Korsak, M. Krzyżanowskiej i J. Parys do ponownego rozpatrzenia. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego m.st. Warszawy z 21 VII 1958 uniewinniono ją od wszystkich zarzutów. Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego m.st. Warszawy z 10 V 1960, otrzymała odszkodowanie, w związku z niesłusznym skazaniem i odbywaniem kary.

1 VI 1956 wróciła do pracy w PZH w Warszawie, gdzie zajęła stanowisko starszego asystenta w Zakładzie Badania Żywności i Przedmiotów Użytku. Opublikowała kilka artykułów w „Rocznikach Państwowego Zakładu Higieny” oraz w wydawnictwie wewnętrznym „Państwowy Zakład Higieny. Prace. Higiena i Profilaktyka” (t. z 1971 i 1972). Była również współautorką opracowania metodycznego do użytku stacji sanitarno-epidemiologicznych. Praca Parys w PZH była bardzo ceniona przez jej przełożonych. „Mgr Parys jest poważnym pracownikiem naukowym, charakteryzującym się dużą starannością i wnikliwością w pracy analitycznej” – pisał we wniosku awansowym z 18 VII 1966 prof. M. Nikonorow. 31 I 1971 przeszła na emeryturę. Mieszka w Warszawie. Jest członkiem Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego.

25 II 1998, decyzją prezesa Sądu Wojewódzkiego w Warszawie Zygmunta Miltki uznano, „że Janina Parys przebywała w więzieniu [...] za działalność polityczną związaną z walką o suwerenność i niepodległość Państwa [Polskiego]”.

APW, PGiLŻKJ, 19, k. 168; PGiLŻKJ, 20, k. 171; PGiLŻKJ, 38, k. 30–31; Sr 275/54, t. 1, k. 54, 96, 97, 113, 230, 231, 234, 239, 247–249, 280, 334–338, 351, t. 2, k. 46, 60, 213, 215, t. 3, k. 39, 45, 46; SW, VII K 22/58, t. 1–2; IPN, 00231/44, k. 14, 17, 19, 24, 34, 35; IPN, 0330/44, t. 1, cz. 1, k. 11, 14, 22, 23, 26, 29, 49, 52, 53, cz. 2, k. 10, t. 2, cz. 2, k. 16, 29, 36; IPN, 1017/236, k. 83; PZH, 414, Teczka osobowa J. Parys; UdSKiOR, 1080681; Informacje K. Niemyskiego; M. Gałęzowski, *Krzyżanowska Michalina*, s. 441–442; idem, *Korsak Idalia*, [w:] *Zawołać po imieniu*, t. 2, s. 280; idem, *Parys Janina*, [w:] *Zawołać po imieniu*, t. 2, s. 322–323; J. H. Józewski, *Zamiast*, s. 151; B. Kuźmiński, *Pierwsza*, s. 415; B. Litwiniukowa, *Wanda z Parysów*, s. 101–102 (tu błędnie podane imię matki); P. Mitzner, *Milczenie*, s. 67–74; *Skrypt do ćwiczeń z higieny i ochrony zdrowia*, [w:] *Państwowy Zakład Higieny. Prace. Higiena i Profilaktyka*, Warszawa 1971, cz. 2, Warszawa 1972 (b. nr s.); „Rocznik Państwowego Zakładu Higieny”, t. 12, 1961, s. 221–224, t. 15, 1964, s. 405–410, t. 16, 1965, s. 549–552, t. 17, 1966, s. 393–395, t. 22, 1971, s. 441–448; *Zawołać po imieniu*, t. 1, s. 329, 438, 482.

PARYS Janina

